

Prokopp Mária: Új kutatások Esztergom megyei jogú város építészeti értékeiről

Esztergom Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2022
624 oldal

Az igen reprezentatív és tekintélyes terjedelmű kötet megálmodója a Széchenyi-díjas dr. Prokopp Mária művészettörténész, emerita professzor asszony, Esztergom díszpolgára, akinek a városhoz kötődése mondhatni születésétől kezdve töretlen. Széles szerzői tábort mozgósított, akiknek írásai Esztergom ezeréves múltját különféle időszakokban és különböző szakterületeken barangolva úgy mutatják be, hogy a magyar kultúra és művészet magas színvonalát, eredetiségét bizonyítják Európa szívében. Hihetetlen nagy szervezőmunka volt a sok szerző és persze a tanulmányok egybegyűjtése, rendszerezése, összeállítása. Nemkülönbön nagy erőt igényelt a lélekkel átítatott technikai szerkesztés, tördelés, amely Legeza László türelmes munkáját dicséri, sok-sok visszacsatolással. Az előszó meg is említi, hogy 41 tanulmány és 13 esszé került a kötetbe. Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a sokszerzős kötetet Prokopp Mária neve fémjelzi, láthatóan kicsit több háttérrel, mint csupán szerkesztő.

A címben meghatározott téma az új megyei városhoz méltó terjedelmű és tartalmú kötetben testesül meg. A vezérszó itt az 1000 éves Esztergom.

A kötet valójában szakmai tanulmánykötet, amely az új kutatásokat vagy a már itt-ott publikált eredményeknek ide elhozott, kiteljesedett tudományos összefoglalását gyűjti össze, és neves gondolkodók esszéi egészítik ki. Amíg a tanulmányokig eljutunk, az értékek feldolgozása nagy történeti fejezetekbe tagozódik.

Mielőtt a történelmi kalandokba belemerül a kedves Olvasó, Esztergom polgármesterének, Hernádi Ádámnak kiadói és Prokopp Mária szerkesztői előszavát olvashatja. A kötet tudományos tartalmát a sokrétűség jellemzi, azonban az mégsem esik szét, hiszen a vezérelv a történetiség. A tartalom a következő témakörök szerint oszlik meg:

Általános városépítészeti elemzés
Római kor – egy tanulmány
Középkor – 13 tanulmány
Oszmán kor – egy tanulmány
Barokk kor – 8 tanulmány
19. század – 4 tanulmány
20. század első fele – 5 tanulmány
20. század második fele – 8 tanulmány
Esszék – 13 írás

A korszakoló fejezetek előtt városépítészeti szemléletű összefoglaló képezi az indítást tudós tervezők – Dragonits Tamás, Hulyák Anna – tollából. Látható, hogy a történeti sorban a középkor dominál, amely meg is felel valós jelentőségének. Újszerű szerkesztési gondolat, hogy a 20. század második feléről nyolc tanulmány szól, mivel eddig ez az építészeti értékelés szempontjából szinte alig ismert terület volt. Bátran el lehet mondani, hogy a régészeti, építészettörténeti és művészettörténeti kutatások publikálásának színvonala és szakmai tartalma nem hagy kívánnivalót maga után, hiszen ezek a témákkal foglalkozó legkiválóbb szakemberek munkái. Ami ehhez kapcsolódóan izgalmas, az a feltárásuk, a helyszíni ismeretek és kutatások (Lovag Zsuzsa: *A szigeti apácakolostor*; Tari Edit: *Kovácsi temploma*; Kocsis Anita: *Szentkirály kolostoráról való ismeretek*), valamint a rekonstrukciók bemutatása (Mújdricza Ferenc, Rainer Péter, Nemcsics Ákos: *A szigeti apácakolostor, Kovácsi temploma, Szentkirály együttese*). Mivel az egykori teljességet nem ismerhetjük meg, helyes a rekonstrukciók publikálása, mert a több szempontú hozzáállást képesek tükrözni, és általuk a ma embere jobban el tudja képzelni a múlt értékének szerepét.

A rekonstrukciók, pontosabban elméleti rekonstrukciók még módszertani tanulságokat is megtestesítenek; nem csak épület-, hanem művészettörténeti, építészeti, tervezési, logikai elemzéssel a műhelytitkokra is fény derül (Raffay Endre, Vukov Konstantin tanulmányai), vagy a terek elemzésével életmódtörténeti és funkcionális szerepük is bemutatható (Bugár-Mészáros Károly). Új adatokat felmutató történeti tanulmányok gazdagítják ezen ismereteket, pl. a régi Szent Adalbert székesegyház Szécsi Dénes érsek általi megújításáról (Tóth Krisztina), Szent István pénzeiről, monetáris politikájáról (Korencsi Attila), a város polgárainak nagypecsétjéről (Kis Etele). Még az oszmán kor emlékei is feltárulkozhatnak egyrészt átépített maradványokban, másrészt rekonstrukcióban (Kovács Máté Gergő).

A kora újkor után már meglevő, megépített emlékeink vannak, és meglepő, hogy a kutatók cikkeiből mi minden, eddig ismeretlen vagy háttérbe szorult információ kel életre. Kiváló kutatói tanulmányok mutatják be Esztergom barokk kori „palotáit”, amelyeknél kicsit megdöbben az olvasó azok rossz állapota miatt (Mezey Alice, Haris Andrea, Bátonyi Péter cikkei). A város központjában levő és sokáig „lepukkant”, nagy múltú Fürdő Szállóról elemző írást találunk (Zsembery Ákos). A barokk kortól számíthatjuk a Várhegyen álló Bazilika tervezését és kiépülését (Kelényi György a 18. századi tervekről, Horogszegi Tamás a Bazilika nagy együttesének alakulásáról, Szerdahelyi Márk a szobraitól írt). A szerzők a temetővel és kálváriákkal – barokk és később épült –, valamint kápolnákkal felfedezendő értékeket interpretálnak. Ezek a tanulmányok az értékfeltáró mivoltukkal bizonyára segíteni fogják a helyreállításukat, fenntartásukat és turisztikai útvonalba kapcsolásukat.

Esztergom régmúltja lehet az oka annak, hogy a 19. század végi és 20. századi emlékekről eleddig kevés szó esett. A városban a neobarokk építészetnek is szép példái mutathatók be (Beöthy Mária). A szocreál, a szocializmus kora városközpontjának elemzése is bemutatásra került (pl. Urbányi Károly, Karácsony Rita, Kévés György, Tétényi Éva, Besey László írásai). Az egyes építészeti emlékek, épületcsoportok ismertetésén túl találunk egy-egy építész egyéniség alkotásairól szóló írásokat is (Váczy-Hübschl Antalról, Kund Ferencről vagy Kévés György, Mújdricza Ferenc és Mújdricza Péter építészekről).

Az esszék is felvillantanak tudományos meggondolásokat (pl. Schlosser Attila írása a bambergi lovasról), illetve történeti hitelességű momentumokat is olvashatunk (pl. a Lőrinc utca sorsa, az előhegyi Babits-ház, a görögök, rácok sorsa).

A fentiekben végigfutott tartalmi sokféleség leképzésében adódnak kisebb egyenetlenségek terjedelmi tekintetben. A bővebb írások azonban annyira növelték a kötet értékét, hogy a szerkesztő a benne maradásuk mellett döntött – köszönet érte. Külön értéknek számíthatjuk a város története 20. századi

építészeti megnyilvánulásainak vagy a kisebb, kevésbé szem előtt levő épületeinek bemutatását. Elcsodálkozhatunk azon, hogy ez a Trianonban megcsönkített háttérű, 1945 után elnyomott „klerikális” város a szocialista sablonokat elvető, egészen jó színvonalú építészetet tudott felmutatni a kortásaival összevetve!

A címlap nagyvonalú és elegáns kötetet takar. A gondosan szerkesztett és tördelt munka nagyon ízléses külsővel jelent meg, és a képanyag nagyszerűen gazdag. A könyv végén a szerzők felsorolása hasznos adattárként fogható fel.

Vukov Konstantin